

Art. 231. § 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4. Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona czynu zabronionego określonego w art. 228.

Autor: Marek Kulik
Tytuł: Komentarz do art.231 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2013.01.01

1. Przedmiotem ochrony są prawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowych i samorządu terytorialnego, a także wynikający z tego ich autorytet (Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 776). Można tu wyodrębnić poboczny przedmiot ochrony. Nie jest możliwe abstrakcyjne określenie go, ponieważ jest nim interes publiczny lub prywatny, na szkodę którego działa funkcjonariusz (Górniok (w:) Wąsek II, s. 81; por. także Kardas, Odpowiedzialność za nadużycie..., s. 12-13).

2. Czynność wykonawcza polega na działaniu na szkodę interesu publicznego lub prywatnego. Należy przyjąć, że ma to miejsce wówczas, kiedy z zachowania funkcjonariusza może wyniknąć szkoda w interesie publicznym lub prywatnym (Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 778; por. też Kardas, Odpowiedzialność za nadużycie, s. 14). Pojęcie szkody należy tu rozumieć szeroko. Nie chodzi wyłącznie o szkodę majątkową, ale o każde narażenie dobra chronionego prawem.

3. Jest to przestępstwo bezskutkowe. Nie jest konieczne, by wystąpił jakikolwiek uszczerbek w chronionych prawem dobrach (Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 782). Wystarczy, że wystąpi zagrożenie takim uszczerbkiem, przy czym zagrożenie to jest abstrakcyjne (Spotowski, Przestępstwa..., s. 56 i n.). Ma to określone skutki praktyczne. Mianowicie w wypadku kiedy zachowanie sprawcy określone w § 1 doprowadzi do naruszenia jakiegokolwiek dobra chronionego prawem, wskazana jest kwalifikacja kumulatywna z odpowiednim przepisem typizującym przestępstwo skutkowe. Należy jednak podkreślić, że dotyczy to tylko czynu umyślnego określonego w § 1.

4. Z uwagi na formalny charakter przestępstwa jego dokonanie następuje już z podjęciem lub zaniechaniem czynności, potencjalnie powodującym zagrożenie interesu publicznego lub prywatnego (Górniok (w:) Wąsek II, s. 85).

5. Działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego winno nastąpić w związku z przekroczeniem uprawnień lub niedopełnieniem obowiązków, przy czym źródła jednych i drugich są określone w normach prawnych regulujących kompetencje konkretnych funkcjonariuszy. Źródłem obowiązku funkcjonariusza może być także indywidualne polecenie służbowe (Górniok (w:) Wąsek II, s. 83; Kardas, Odpowiedzialność za nadużycie..., s. 16). Niedopełnienie obowiązków w istocie stanowi przestępstwo z zaniechania, chociaż ustawa łączy je z wyrażeniem "działa na szkodę". Natomiast przekroczenie uprawnień możliwe jest tylko przez działanie.

6. Czyn zabroniony przez § 3, obok odmiennego określenia strony podmiotowej (por. teza 11), zawiera dodatkowe znamię, jakim jest wyrządzenie przez sprawcę istotnej szkody. Chodzi tu o spowodowanie uszczerbku w dobru chronionym prawem. W wypadku czynu zabronionego przez § 3 mamy więc do czynienia z przestępstwem skutkowym.

7. "Istotna szkoda - stanowiąca znamię art. 231 § 3 k.k. - jest pojęciem ocennym, przy czym w wypadku wyrządzenia przez funkcjonariusza publicznego szkody o charakterze wyłącznie materialnym, ocena ta powinna być relatywizowana do sytuacji majątkowej pokrzywdzonego, ale też powinna wyrażać się orientacyjnie wartością znaczną określoną w art. 115 § 5 k.k. Ponieważ jednak istotna szkoda - w rozumieniu art. 231 § 3 k.k. - nie ogranicza się tylko do szkody materialnej i jest pojęciem szerszym, to o tym, na ile jest to szkoda istotna w konkretnych okolicznościach, mogą również decydować - obok faktycznej szkody materialnej - dodatkowe względy, stanowiące znaczną dolegliwość dla strony pokrzywdzonej" (uchwała SN z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 38/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 14). Przytoczony pogląd SN jest co do zasady trafny, krytycznie jednak należy zauważyć, że nie wydaje się słuszne schematyczne odnoszenie szkody o charakterze wyłącznie materialnym do wartości określonej w art. 115 § 5.

8. Paragraf 2 określa typ kwalifikowany czynu zabronionego w § 1. Znamieniem kwalifikującym jest dopuszczenie się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej. W tej postaci jest to przestępstwo kierunkowe i można je popełnić tylko w zamiarze bezpośrednim.

9. Z uwagi na treść § 4 należy stwierdzić, że czyn określony w § 2 może mieć miejsce jedynie wtedy, kiedy korzyść majątkowa lub osobista związana z przekroczeniem uprawnień lub niedopełnieniem obowiązków i działaniem w ten sposób na szkodę interesu publicznego lub prywatnego nie zostaje sprawcy udzielona przez inną osobę w warunkach określonych w art. 228. Artykuł 231 § 4 k.k. zawiera tzw. klauzulę subsydiarności i stanowi, że sprawca ponosi odpowiedzialność za czyn zabroniony w § 2 jedynie wtedy, kiedy nie ponosi odpowiedzialności za łapownictwo bierne określone w art. 228. Jest to jedyny znany kodeksowi wypadek tzw. subsydiarności ustawowej. Por. tezy do art. 11.

10. Przestępstwo to może popełnić tylko funkcjonariusz publiczny (por. tezy do art. 115 § 13). Jest to zatem przestępstwo indywidualne właściwe.

11. Przestępstwo określone w § 1 ma charakter umyślny, przy czym dopuszczalny jest zarówno zamiar bezpośredni, jak i ewentualny. Czyn określony w § 3 jest nieumyślny.

12. Nie jest dopuszczalna kumulatywna kwalifikacja z komentowanych przepisów w związku z art.

296 § 1, 2 lub 4 k.k. Należy podzielić pogląd, że obszary penalizacji tych przepisów nie krzyżują się (tak Górniok (w:) Wąsek II, s. 86). Natomiast, jak wskazano wyżej, prawidłowa jest kwalifikacja kumulatywna z przestępstwami penalizującym i naruszenie określonych dóbr.

Autor: Andrzej Marek
Tytuł: Komentarz do art.231 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2010.03.01

1. Podmiotem przestępstwa określonego w art. 231 § 1-3 może być jedynie funkcjonariusz publiczny, tj. osoba należąca do kręgu funkcjonariuszy zdefiniowanego w art. 115 § 13 (zob. uwagi do tego artykułu). Jest to więc przestępstwo indywidualne właściwe, do którego znamion należy przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków wynikających z przepisów określających ich zakres w związku z zajmowanym stanowiskiem lub pełnioną funkcją (przepisy ustawy i rozporządzenia wykonawcze, w tym regulaminy, statuty), a także z istoty zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

2. Z przekroczeniem uprawnień mamy do czynienia przede wszystkim wtedy, gdy funkcjonariusz publiczny podejmuje czynność wykraczającą poza jego uprawnienia służbowe (np. decyzję pozostającą w kompetencji kierownika organu lub urzędu). Przekroczeniem uprawnień jest również czynność mieszcząca się wprawdzie w zakresie uprawnień funkcjonariusza, ale do podjęcia której nie było podstawy faktycznej lub prawnej; jest nim także wykonanie czynności, które stanowiło wyraźne nadużycie tych uprawnień (jako przykłady można wskazać: wydanie pozwolenia na prowadzenie pojazdów przez nieupoważnionego urzędnika; dokonanie przeszukania bez podstawy faktycznej i prawnej; stosowanie szykan lub groźby bezprawnej wobec osoby, u której dokonywane jest przeszukanie).

3. Jeżeli chodzi o niedopełnienie obowiązków, o którym mowa w art. 231 § 1, to polega ono na zaniechaniu ich wykonania albo na wykonaniu nienależytym, sprzecznym z istotą lub charakterem danego obowiązku. Źródłem obowiązku może być nie tylko przepis prawa, lecz także pragmatyka służbowa (zdaniem O. Górniok także polecenie służbowe; zob. A. Wąsek (red.), Komentarz, t. II, s. 85).

4. Samo przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza nie wypełnia jeszcze znamion przestępstwa, choć może być podstawą odpowiedzialności służbowej lub dyscyplinarnej (por. wyrok SN z dnia 25 listopada 1974 r., II KR 177/74, OSPiKA 1976, nr 6-9, poz. 122). Do znamion tych bowiem należy działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego (art. 231 § 1). Przyjmuje się, że do dokonania tego przestępstwa niezbędne jest stwierdzenie, że zachowanie funkcjonariusza (działanie lub zaniechanie) stworzyło realne niebezpieczeństwo powstania szkody, a nie tylko zagrożenie potencjalne lub ogólne (por. R. Góral, Komentarz, s. 368).

5. Ze sformułowania art. 231 § 1 nie wynikają żadne wskazania co do charakteru grożącej szkody.

Uzasadniona jest więc szeroka wykładnia, obejmująca zarówno szkodę materialną, jak i niematerialną, w tym krzywdę moralną, co wiąże się z różnym charakterem dóbr, którym może zagrażać omawiane przestępstwo (por. uchwałę SN z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 38/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 14).

6. Przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązku w omówionym typie podstawowym jest przestępstwem umyślnym, które można popełnić zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym (zachodzi on, gdy sprawca uświadamia sobie, iż przekraczając uprawnienia lub nie dopełniając obowiązku, sprowadza zagrożenie dobra publicznego lub prywatnego i z tym się godzi). Natomiast typem kwalifikowanym przestępstwa jest działanie funkcjonariusza w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej (tj. bezprawnej korzyści dla siebie, jak i dla kogoś innego - zob. art. 115 § 4). W tym typie jest to przestępstwo, które można popełnić jedynie z zamiarem bezpośrednim kierunkowym. Co do pojęcia korzyści zob. art. 228.

7. Ustawa przewiduje również odpowiedzialność za nieumyślny typ omawianego przestępstwa, tj. popełnienie go z lekkomyślności lub niedbalstwa (świadomego lub nieświadomego naruszenia wymaganej ostrożności - art. 9 § 2). W tym wypadku warunkiem odpowiedzialności jest jednak spowodowanie istotnej szkody (art. 231 § 3). Ocenę, czy wyrządzona szkoda jest istotna, należy oprzeć bądź na jej wielkości (zwłaszcza przy szkodzie majątkowej), bądź na jej charakterze i stopniu naruszenia dobra publicznego lub prywatnego. Jako przykład wyrządzenia istotnej szkody z winy nieumyślnej można podać niezwolnienie osoby zatrzymanej na skutek niedbalstwa funkcjonariusza, mimo upływu ustawowego terminu 48 godzin (art. 248 k.p.k.), albo osoby tymczasowo aresztowanej, pomimo upływu terminu oznaczonego w postanowieniu sądowym. Zob. uchwałę SN z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 38/03, OSNKW 2004, nr 2, poz. 14).

8. Najdalej idącą zmianą w zakresie omawianej problematyki, jaką wprowadził k.k. z 1997 r., jest ograniczenie przewidzianej w art. 231 § 4 klauzuli subsydiarności jedynie do określonego wart. 228 przestępstwa sprzedajności osoby pełniącej funkcję publiczną. Oznacza to, że wszelkie inne nadużycia ze strony funkcjonariusza, które wypełniają znamiona art. 231 § 1, 2 lub 3 i zarazem znamiona innego przestępstwa, powinny prowadzić do kumulatywnej kwalifikacji prawnej na podstawie odpowiedniego przepisu art. 231 oraz przepisu dotyczącego czynu karalnego, popełnionego w związku z przekroczeniem uprawnień lub niedopełnieniem obowiązków.

Autor: Agnieszka Barczak-Oplustil
Tytuł: Komentarz do art.231 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2006.03.01

Wprowadzenie

1. Typ czynu zabronionego zawarty w komentowanym przepisie jest prawie wiernym

odpowiednikiem swojego poprzednika z kodeksu karnego z 1969 r. (art. 246 k.k.). Różnice sprowadzają się przede wszystkim do odmiennego ujęcia klauzuli subsydiarności oraz do odmiennego określenia zakresu podmiotowego tego przepisu wynikającego, z innego niż w kodeksie karnym z 1969 r., zdefiniowania terminu "funkcjonariusz publiczny".

Znamiona określające typ czynu zabronionego

Przedmiot ochrony

2. Przedmiot ochrony jest ujęty bardzo szeroko; jest nim jakiegokolwiek dobro prawne, bez względu na to, czy należy ono do sfery prywatnej czy sfery publicznej (O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 85). Niezależnie od tego bezpośrednio chronionym dobrem jest prawidłowe funkcjonowanie instytucji państwowej i samorządu terytorialnego i związany z tym autorytet władzy publicznej (A. Zoll (w:) Kodeks..., s. 776).

Znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego

3. Podmiotem czynu zabronionego jest wyłącznie funkcjonariusz publiczny (szerzej zob. komentarz do art. 115 § 13 k.k.).

Znamiona określające czynność sprawczą

4. W omawianym typie czynu zabronionego czynnością wykonawczą jest działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego w ściśle określony sposób, a mianowicie przez przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków.

5. Źródło obowiązków, których niewypełnienie stanowi warunek konieczny realizacji znamion określonych w komentowanym typie czynu zabronionego, zależy od charakteru obowiązku. Może on mieć charakter ogólny - wtedy źródłem takiego obowiązku są przepisy odnoszące się najczęściej do wszystkich funkcjonariuszy, szczególny - regulują go przepisy dotyczące określonej kategorii funkcjonariuszy publicznych, bądź indywidualny, którego źródłem będą najczęściej przepisy regulaminu, instrukcji, a także wydane przez uprawnioną osobę polecenie wykonania określonych czynności (zob. O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 87).

6. W ramach tych ogólnych obowiązków w doktrynie i w orzecznictwie wskazano na pewne obowiązki, które wynikają z samej istoty urzędowania. Wyjaśniając ten termin, A. Zoll wywodzi: "uprawnienia lub obowiązek może wynikać także z ogólnych zasad postępowania z określonym dobrem prawnym, opartych na wiedzy i doświadczeniu" (w: Kodeks..., s. 778).

7. Niedopełnienie obowiązków obejmuje zarówno zaniechanie podjęcia nałożonego na funkcjonariusza publicznego obowiązku, jak i niewłaściwe jego wykonanie. Pomocne może być w tym zakresie odwołanie się do wzorca normatywnego "dobrego funkcjonariusza publicznego" doprecyzowywanego w zależności od konkretnego przypadku jako wzorzec "dobrego policjanta" "dobrego posła" itp.

8. Przekroczenie uprawnień wymaga wykazania, że podjęte przez sprawcę zachowanie nie wchodziło w zakres jego kompetencji, ale równocześnie także wskazania na powiązanie formalne lub merytoryczne z tymi kompetencjami. Jak podnosi się w doktrynie: "ewentualne przekroczenie uprawnień może zachodzić tylko w dziedzinie tej działalności służbowej i obejmować tylko te czynności, które mają charakter służbowy i dotyczą osób lub dóbr, w stosunku do których sprawca występuje jako funkcjonariusz publiczny" (O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 89). Przekroczenie uprawnień może także polegać na podjęciu działania wprawdzie w ramach kompetencji, lecz niezgodnie z prawnymi warunkami podjętej przez funkcjonariusza publicznego czynności (zob. wyrok SA w Rzeszowie z 5 września 2002 r., II AKa 74/02, OSA 2003, z. 9, poz. 93).

9. Podawanymi w doktrynie przykładami zachowań funkcjonariuszy stanowiącymi niedopełnienie nałożonych nań obowiązków, których źródła można upatrywać w "samej istocie urzędowania" (albo bezpośrednio w Europejskim Kodeksie Dobrej Administracji, traktowanym jako uzupełnienie standardów zawartych w kodeksie postępowania administracyjnego i innych przepisach), może być wydanie decyzji bez właściwej podstawy prawnej albo wydanie decyzji o treści niezgodnie z obowiązującymi przepisami prawa; rozpatrywanie konkretnych roszczeń i wniosków z naruszeniem przepisów procedury; naruszenie pewnych podstawowych zasad przy załatwianiu spraw w wyznaczonym prawem obszarze uznania (tzw. luzu administracyjnego), takich jak zasada niedyskryminacji, zasada współmierności podjętych środków do osiągnięcia założonego celu itp. (A. Zoll, Przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego w świetle Europejskiego Kodeksu Dobrej Administracji (w:) Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Kabata, red. S. Pikulski, B. Brzeziński, M. Goettel i in., Olsztyn 2004).

10. Kwestią niesłychanie sporną jest rozgraniczenie zachowania realizującego znamiona typu czynu zabronionego od zachowań sankcjonowanych na drodze odpowiedzialności służbowej lub dyscyplinarnej. W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, iż kryterium rozgraniczającym jest stopień społecznej szkodliwości ocenianego zachowania, na który składają się elementy strony podmiotowej, jak i przedmiotowej - przede wszystkim ciężar naruszonych obowiązków, waga grożącej szkody itp. (zob. O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 87).

Skutek

11. Nie budzi wątpliwości ani w doktrynie, ani w orzecznictwie, że samo przekroczenie uprawnień albo niedopełnienie obowiązków nie realizuje jeszcze znamion typu czynu zabronionego (wyrok SN z 25 listopada 1974 r., II KR 177/74; postanowienie SN z 25 lutego 2003 r., WK 3/03, OSNKW 2003, nr 5-6, poz. 53). Konieczne jest jeszcze "działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego".

12. Interes oznacza pożytek, korzyść. Interes publiczny to m.in. interes ogółu obywateli, pewnych grup społecznych, interes zrzeszeń prawa publicznego, władz i urzędów państwowych i samorządowych (zob. O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 86). Podkreśla się, że musi to być interes oparty na prawie materialnym, a nie interes do samej właściwej procedury, bo w przeciwnym razie każde przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków należałoby utożsamiać z działaniem na szkodę interesu publicznego lub prywatnego (tak A. Zoll, Przekroczenie uprawnień..., s. 779-780).

13. Szkada w rozumieniu komentowanego przepisu to nie tylko szkoda materialna, ale i szkoda niemajątkowa, na przykład moralna (SN w uchwale z 23 czerwca 1992 r., I KZP 21/92, OSNKW 1992, nr 9-10, poz. 63; tak J. Wojciechowski, Kodeks..., s. 413; E. Pływaczewski (w:) Kodeks..., s. 695).

14. Jedną z najbardziej spornych kwestii dotyczy wykładni znamienia "działa na szkodę", z czym związane jest ściśle przyjęcie bezskutkowego względnie skutkowego charakteru omawianego przestępstwa. Niektórzy autorzy termin ten utożsamiają ze stworzeniem niebezpieczeństwa powstania szkody (tak na gruncie art. 585 k.s.h.: P. Kardas, J. Giezek, Sporne..., s. 25; P. Kardas, Działanie na szkodę spółki - konkretne czy abstrakcyjne narażenie na niebezpieczeństwo, PiP (w druku); na gruncie przestępstw urzędniczych A. Spotowski, Przesłpstwa słuźbowe... s. 56; cyt. za: O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 86, która przychyła się do tego stanowiska, podkreślając przy tym, iż groźąca szkoda musi być konkretna i nie wystarczy samo jej abstrakcyjne określenie, np. zagrożenie utraty zaufania danej instytucji społecznej; podobnie E. Pływaczewski (w:) Kodeks..., s. 695; L. Gardocki, Prawo karne, s. 277; A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, s. 231; SN w postanowieniu z 9 września 2002 r., w którym wskazuje na konieczność wystąpienia rzeczywistego narażenia na szkodę - IV KKN 514/99, LEX nr 75505).

Zgodnie z innym poglądem prezentowanym w doktrynie typ opisany w komentowanym przepisie stanowi przestępstwo formalne, dla którego powstania nie wymaga się konkretnego zagrożenia (zob. A. Zoll (w:) Kodeks..., s. 777-780). Zdaniem J. Wojciechowskiego muszą natomiast zostać stworzone warunki dla powstania szkody (Kodeks..., s. 412). Szerzej w kwestii przyjmowanych w doktrynie sposobów rozumienia terminu "działanie na szkodę" zob. J. Giezek, P. Kardas, Sporne problemy przestępstwa działania na szkodę spółki na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki, Palestra 2002, z. 9-10, s. 18 i n.

15. Na tym tle wskazać należy wydane ostatnio orzeczenia SN (postanowienie SN z 25 lutego 2003 r., WK 3/03, OSNKW 2003, nr 5-6, poz. 53; wyrok z 2 grudnia 2002 r., IV KKN 273/01, LEX nr 74484; wyrok SN z 19 listopada 2004 r., III KK 81/04, Orzecznictwo SN w sprawach karnych 2004, poz. 2127), w których stwierdzono jednoznacznie, iż przestępstwo z art. 231 § 1 jest przestępstwem formalnym, należącym do przestępstw abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo, zaś działanie na szkodę interesu publicznego nie jest charakterystyką skutku, lecz zachowania się sprawcy, zaś samo powstanie bezpośredniego niebezpieczeństwa szkody nie jest znamieniem tego typu czynu zabronionego.

16. Zwrócić należy uwagę, iż ewentualna akceptacja tezy o skutkowym charakterze omawianego typu czynu zabronionego pociąga za sobą konieczność wykazania powiązania na płaszczyźnie przyczynowej i normatywnej (albo wyłącznie normatywnej) pomiędzy naruszeniem obowiązków przez sprawcę a powstaniem niebezpieczeństwa uszczerbku dla dobra prawnego.

17. Nie budzi natomiast wątpliwości, że typ czynu zabronionego opisany w § 3 art. 231 k.k. jest przestępstwem skutkowym. Skutkiem jest wyrządzenie istotnej szkody. Kodeks karny nie zawiera

definicji istotnej szkody. Doprecyzował to określenie SN w uchwale z 29 stycznia 2004 r. (I KZP 38/03/04, Orzecznictwo SN w sprawach karnych 2004, poz. 229), stwierdzając, iż powinna ona (w przypadku szkody materialnej) być relatywizowana do sytuacji majątkowej pokrzywdzonego, ale też powinna obiektywnie wyrażać się orientacyjnie wartością znaczną określoną w art. 115 § 5 k.k. Ponieważ jednak szkoda nie ogranicza się tylko do szkody materialnej i jest pojęciem szerszym, kwestia jej istotności powinna być oceniana przy wzięciu pod uwagę (obok faktycznej szkody materialnej) okoliczności konkretnego przypadku, które zwiększają dolegliwość po stronie pokrzywdzonego (tak zdaje się też J. Wojciechowski, Kodeks..., s. 143).

Znamiona strony podmiotowej

18. Typu czynu zabronionego zawartego w § 1 komentowanego przepisu można dokonać działając tylko umyślnie (i to zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym). Funkcjonariusz publiczny musi obejmować swoim zamiarem zarówno przekroczenie uprawnień lub niewypełnienie obowiązków, jak i "działanie" na szkodę interesu publicznego lub prywatnego (postanowienie SN z 25 lutego 2003 r., WK 3/03, OSNKW 2003, nr 5-6, poz. 53).

19. Typ czynu opisany w § 2 może zostać zrealizowany tylko z zamiarem bezpośrednim. Jest to typ kwalifikowany przez znamię statyczne wyznaczające stronę podmiotową poprzez określenie celu działania sprawcy: osiągnięcie korzyści majątkowej.

20. Paragraf 3 przewiduje karalność za nieumyślną realizację znamion typu czynu zabronionego opisanego w § 1, którego skutkiem jest wyrządzenie istotnej szkody (zob. teza 16).

Zagrożenie karą i środkami karnymi

21. Realizacja znamion typu czynu zabronionego opisanego w § 1 została zagrożona karą pozbawienia wolności do lat 3. Jest to występki. Ze względu na wysokość zagrożenia znajdzie tutaj zastosowanie wymóg orzeczenia kar wolnościowych, jeżeli będzie to wystarczające dla spełnienia celów kary (art. 58 § 3 k.k.), a nawet odstąpienie od jej wymierzenia i orzeczenie środka karnego, w przypadku zaistnienia przesłanek wymienionych w art. 59 k.k. Możliwe jest także warunkowe umorzenie postępowania. Gdy natomiast zajdą przesłanki do nadzwyczajnego złagodzenia kary, będzie można sprawcy wymierzyć tylko karę grzywny lub karę ograniczenia wolności.

22. Typ kwalifikowany opisany w § 2 został zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Ze względu na wysokość zagrożenia nie znajdzie tutaj zastosowania regulacja zawarta w art. 58 § 3 k.k. Niemożliwe będzie także warunkowe umorzenie postępowania. Gdy natomiast zajdą przesłanki do nadzwyczajnego złagodzenia kary, będzie można sprawcy wymierzyć karę grzywny, karę ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności od miesiąca do 11 miesięcy. Możliwe jest także orzeczenie kary grzywny na podstawie art. 33 § 2 k.k.

23. Typ czynu zabronionego opisany w § 3 art. 231 zagrożony jest karą grzywny, ograniczenia

wolności, pozbawienia wolności do lat 2. W takim przypadku wymierzenie kary pozbawienia wolności dopuszczalne jest tylko wtedy, kiedy inna kara nie może spełnić celów kary (art. 58 § 1 k.k.). Możliwe jest także odstępnie od jej wymierzenia i orzeczenie środka karnego, w przypadku zaistnienia przesłanek wymienionych w art. 59 k.k., a także warunkowe umorzenie postępowania.

Zbieg przepisów ustawy

24. Artykuł 231 § 4 k.k. zawiera tzw. ustawową klauzulę subsydiarną, dużo węższą niż jej odpowiednik z kodeksu karnego z 1969 r. Ograniczona ona została tylko do typu kwalifikowanego zawartego w § 2 komentowanego przepisu, który na jej mocy nie stanowi podstawy odpowiedzialności sprawcy, gdy okaże się, iż zostały zrealizowane znamiona typu czynu zabronionego opisanego w art. 228 k.k. Oznacza to, że pomimo realizacji znamion obu typów czynów zabronionych sprawca będzie odpowiadał tylko za typ z art. 228 k.k.

25. Dopuszczalne jest przyjęcie zbiegu właściwego przepisów w sytuacji, w której zachowanie sprawcy realizuje znamiona typu opisanego w art. 296 k.k. czy w art. 585 k.s.h.

26. Możliwy jest także zbieg art. 231 z typami czynów zabronionych, których bezpośrednim przedmiotem ochrony jest dobro mieszczące się też w zakresie interesów publicznych lub jednostki: np. bezpieczeństwo powszechne, wymiar sprawiedliwości itp. O tym, czy w danej sytuacji będziemy mieli do czynienia z właściwym czy z niewłaściwym zbiegiem przepisów, decydować będzie konkretna sytuacja i możliwość zastosowania w niej jednej z reguł wyłączenia wielości ocen w prawie karnym.

Tryb ścigania

27. Wszystkie typy czynów zabronionych opisane w tym przepisie ścigane są z oskarżenia publicznego.

Art. 230

Art. 230. § 1. Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Autor: Marek Kulik
Tytuł: Komentarz do art.230 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2013.01.01

1. Przedmiotem ochrony są **powaga i dobre imię instytucji państwowych, samorządowych, organizacji międzynarodowych i krajowych, a także zagranicznych jednostek organizacyjnych dysponujących środkami publicznymi, niezbędne do ich prawidłowego działania**(por. Popek, *Przestępstwo...*, s. 6; Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 770). Odmienne Górnioł, która uważa, że przedmiotem ochrony jest prawidłowe i bezinteresowne funkcjonowanie instytucji państwowych i samorządu terytorialnego (Górnioł (w:) Wąsek II, s. 73). Nietrafnie przedmiot ochrony ujmuje SN w wyroku z dnia 10 czerwca 1957 r. (I K 242/57, niepubl.; za: Popek, *Przestępstwo...*, s. 22) jako porządek publiczny.

2. **Instytucjami państwowymi** są wszelkie **polskie** państwowe jednostki organizacyjne. **Instytucjami samorządowymi** są wszelkie instytucje samorządu terytorialnego. Por. art. 11a ust. 1 i art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 8 ust. 1 i 2 oraz art. 33b ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.) oraz art. 15 i 45 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn. zm.). Organizacja międzynarodowa - por. tezy do art. 228, z tą różnicą, że w komentowanym przepisie nie chodzi tylko o jednostkę dysponującą środkami publicznymi. Ten warunek odnosi się tylko do zagranicznej jednostki organizacyjnej. Nie dotyczy także zatem organizacji krajowej (Stefański, *Przestępstwo...*, s. 12; odmiennie SN w wyroku z dnia 7 października 2009 r., IV KK 174/09, OSNKW 2010, nr 1, poz. 5). Za organizację krajową należy uznać zrzeszenie osób fizycznych lub grup społecznych posiadające wspólny program działania, poglądy i cele zawarte w statucie (Stefański, *Przestępstwo...*, s. 12). Zagraniczną jednostką organizacyjną dysponującą środkami publicznymi jest jednostka organizacyjna zagraniczna dysponująca środkami uznanymi za publiczne przez prawo państwa, w którym funkcjonuje (Mik, *Wprowadzenie*, s. 164).

3. Czynność wykonawcza polega na dwóch zachowaniach. Po pierwsze, sprawca albo powołuje się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej lub krajowej bądź zagranicznej jednostce dysponującej środkami publicznymi, albo wywołuje u innej osoby takie przekonanie, albo utwierdza ją w tym przekonaniu. Po drugie, sprawca podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową, osobistą albo jej obietnicę. Dwa wskazane elementy muszą wystąpić łącznie.

4. Powołanie się na wpływy da się sprowadzić do poinformowania o ich istnieniu (Popek, *Przestępstwo...*, s. 53). Wywołanie przekonania o istnieniu wpływów podobnie stanowi udzielenie informacji, że sprawca ma określone wpływy, jednak niekoniecznie musi to zostać wprost powiedziane. Niekiedy za wywołanie przekonania o posiadaniu wpływów może zostać uznane samo podjęcie się załatwienia sprawy. Skoro bowiem sprawca podejmuje się załatwić sprawę, sugeruje już, że ma po temu możliwości (Górniok (w:) *Wąsek II*, s. 75). Utwierdzenie w przekonaniu o istnieniu wpływów ma miejsce wtedy, gdy inna osoba ma informację o posiadaniu przez sprawcę wpływów powziętą z innego źródła. Sprawca może informację tę wprost lub w sposób dorozumiany potwierdzić (Popek, *Przestępstwo...*, s. 47 i n.). Wydaje się, że jest utwierdzeniem także brak zaprzeczenia o posiadaniu określonych wpływów.

5. Podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu określonej sprawy polega na zadeklarowaniu przez sprawcę tego rodzaju gotowości (Chybiński, *Łapownictwo...*, s. 17). Przez pojęcie sprawy należy rozumieć wszelkie kwestie załatwiane w określonej instytucji, na których pozytywnym rozstrzygnięciu zależy zainteresowanemu (Popek, *Przestępstwo...*, s. 64).

6. Pośrednictwo zachodzi wtedy, gdy sprawca stanowi ogniwo między osobą, która chce załatwienia sprawy, a tym, kto może ją załatwić. Dla odpowiedzialności za omawiane przestępstwo jest bez znaczenia, czy pośrednictwo w istocie miało miejsce (Popek, *Przestępstwo...*, s. 53 i n.).

7. Nie ma znaczenia, czy rzeczywiście istnieje sprawa, którą sprawca podejmuje się załatwić. Możliwe jest, że sprawca wywołuje u innej osoby błędne przekonanie o jej istnieniu (Marek, *Komentarz*, s. 510). Może też mieć miejsce sytuacja, kiedy sprawca wykorzystuje błędne przeświadczenie innej osoby o istnieniu sprawy. Nie jest również istotne, czy sprawca rzeczywiście posiada jakiegokolwiek wpływy w instytucji, w której podejmuje się załatwić sprawę. Nie jest wreszcie istotne, czy to sprawca wystąpił z inicjatywą załatwienia sprawy, czy też uczyniła to osoba, której na załatwieniu sprawy zależało (Marek, *Komentarz*, s. 510).

8. Co do pojęcia korzyści majątkowej lub osobistej - por. tezy do art. 115 § 4. Co do pojęć przyjęcia korzyści lub jej obietnicy - por. tezy do art. 229.

9. Płatna protekcja jest dokonana w czasie, kiedy sprawca podejmuje się załatwienia sprawy (Marek, *Komentarz*, s. 502). Jest to przestępstwo formalne. Nie jest konieczne, by sprawca wywarł jakiegokolwiek wpływ na działalność instytucji czy choćby rozpoczął załatwianie sprawy (Górniok (w:) *Wąsek II*, s. 76).

10. Podmiotem omawianego przestępstwa może być każdy (przestępstwo powszechne).

11. Typ uprzywilejowany płatnej protekcji stanowi wypadek mniejszej wagi. O traktowaniu czynu jako wypadku mniejszej wagi decyduje stopień społecznej szkodliwości czynu (por. tezy do art. 278).

12. Przestępstwo to może zostać popełnione tylko umyślnie w zamiarze bezpośrednim (Popek,Przestępstwo..., s. 86; Marek, Komentarz, s. 510; Górniok (w:) Wąsek II, s. 77; Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 773).

13. Niekiedy właściwa będzie kwalifikacja kumulatywna z zastosowaniem art. 286 § 1 (Zoll (w:) Zoll, 1999, s. 774; Marek, Komentarz, s. 510; Górniok (w:) Wąsek II, s. 78). Może to mieć miejsce wtedy, kiedy sprawca wywołał u innej osoby przekonanie o istnieniu nieistniejącej w rzeczywistości sprawy, którą może załatwić, bądź wyzyskał jej błędne przekonanie o istnieniu sprawy, a także wtedy, gdy nie miał w instytucji wpływów. Będzie to oszustwo dokonane - jeżeli doprowadził inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Natomiast jeżeli przyjął tylko obietnicę korzyści majątkowej - zachodzi usiłowanie oszustwa. Znamiona oszustwa nie zostaną wypełnione w razie przyjęcia korzyści osobistej. Nie będą wypełnione także i wtedy, gdy - choć nie miał wpływów w instytucji - sprawę zdołał załatwić.

14. Dopuszczalna jest kumulatywna kwalifikacja z art. 230w zb. z art. 231 (tak trafnie Górniok (w:) Wąsek II, s. 78).

15. Możliwy jest rzeczywisty zbieg przestępstw z art. 230 i229 (Surkont, Odpowiedzialność..., s. 53).

Autor: Andrzej Marek
Tytuł: Komentarz do art.230 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2010.03.01

1. Określone w art. 230 § 1 przestępstwo, zwane płatną protekcją, polega na podjęciu się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę. Takie ujęcie tego przestępstwa jest wynikiem nowelizacji, wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. i odpowiada dążeniu do objęcia penalizacją korupcji w szeroko pojętym sektorze publicznym, krajowym i międzynarodowym (w pierwotnym ujęciu art. 230 k.k. z 1997 r. kryminalizację ograniczono do pośrednictwa w załatwianiu sprawy w instytucji państwowej lub samorządu terytorialnego).

2. Podmiotem przestępstwa płatnej protekcji może być każdy, kto powołuje się na wpływy (stosunki, znajomości itp.) w jednej z wymienionych instytucji, organizacji lub w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi. Drugim sposobem przestępnego zachowania

się jest wywoływanie przekonania o posiadaniu takich wpływów, trzecim - utwierdzanie innej osoby w takim przekonaniu.

Wszystkie trzy wymienione formy zachowania wymagają określonej aktywności ze strony pośrednika, polegającej bądź na twierdzeniu o posiadaniu wpływów, na stwarzaniu faktów wywołujących w innych takie przekonanie bądź też utwierdzających w nim. Nie byłoby więc prawidłowe dzielenie zachowania przestępnego na "czynne" i "bierne", nie wystarczy bowiem niezaprzeczanie przekonaniu innej osoby o posiadaniu określonych wpływów.

3. Sprawa, której załatwienia podejmuje się sprawca, może być rzeczywista albo nie istnieć, a pośrednik tylko wytwarza u innej osoby przekonanie o jej istnieniu (np. że pracownik ma być zwolniony lub zapadną inne niekorzystne decyzje), aby wyłudzić korzyść. W takim wypadku mamy do czynienia ze zbiegiem płatnej protekcji z oszustwem, co wymaga kumulatywnej kwalifikacji czynu na podstawie art. 230 § 1 i art. 286 § 1 w zw. z art. 11 § 2 i 3.

4. "Wpływy", na które sprawca się powołuje, mogą mieć charakter bezpośredni (wpływy "własne"), jak też pośredni, co oznacza ich realizację za pomocą innych osób posiadających takie wpływy (por. postanowienie SN z dnia 20 października 2005 r., II KK 184/05, Orz. SN w Spr. Karnych 2005, poz. 1899).

5. Płatna protekcja jest przestępstwem formalnym, którego dokonanie następuje już w momencie podjęcia się przez pośrednika załatwienia sprawy w zamian za uzyskaną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą. Jak to ujął SN w wyroku z dnia 29 lutego 1984 r. (Rw 53/84, OSNKW 1984, nr 9-10, poz. 94), faktyczne osiągnięcie przez sprawcę korzyści, jak również to, czy i w jaki sposób sprawca realizuje pośrednictwo w załatwieniu sprawy, nie należą do znamion omawianego przestępstwa.

6. Przestępstwo płatnej protekcji wymaga zamiaru bezpośredniego, a to ze względu na znamie "powoływania się na wpływy" i "podjęcia się pośrednictwa" w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę.

7. Inicjatywa przestępstwa może pochodzić od podejmującego się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść materialną lub osobistą albo jej obietnicę, jak i od osoby zainteresowanej. Jednak w wypadku gdy zainteresowany przekazuje tę korzyść albo jej obietnicę osobie pełniącej funkcję publiczną za pośrednictwem pośrednika, odpowiada za przekupstwo określone w art. 229. Pośrednik natomiast, który przekazał tę korzyść albo jej obietnicę osobie pełniącej funkcję publiczną, dopuszcza się również przekupstwa, które pozostaje w realnym zbiegu z płatną protekcją (por. wyrok SN z dnia 17 września 1974 r., IV KR 191/74, OSNPG 1975, nr 2, poz. 22).

8. O uznaniu przestępstwa płatnej protekcji za wypadek mniejszej wagi (art. 230 § 2) decyduje całokształt okoliczności przedmiotowych i podmiotowych.

Autor: Agnieszka Barczak-Oplustil
Tytuł: Komentarz do art.230 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2006.03.01

Wprowadzenie

1. Przepis ten po wejściu w życie kodeksu karnego z 1997 r. został zmieniony przez ustawę z 3 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061), która dodała dwa alternatywne znamiona czynności wykonawczej: "wywołanie przekonania innej osoby lub utwierdzenie jej w tym przekonaniu o istnieniu takich wpływów" oraz poszerzyła zakres instytucji, których ochrona stanowi przedmiot art. 230, na organizację międzynarodową albo krajową lub zagraniczną jednostkę organizacyjną dysponującą środkami publicznymi.

Znamiona określające typ czynu zabronionego

Przedmiot ochrony

2. Przedmiotem ochrony komentowanego przepisu jest działalność instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej i krajowej, a także zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, ich prawidłowe i bezinteresowne funkcjonowanie. Zgodzić należy się z poglądem, zgodnie z którym przepis ten chroni autorytet wskazanych powyżej instytucji podważany przez osoby powołujące się na rzekome lub faktyczne wpływy w tych instytucjach i przyjmujący za możliwość ich "wykorzystania" korzyść majątkową lub osobistą (R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 8). Za przedmiot ochrony uznaje się niekiedy porządek publiczny (zob. przytoczony przez O. Górniok wyrok SN z 10 czerwca 1957 r., I K 242/57, niepubl. (w:) *Kodeks...*, s. 77).

Znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego

Podmiot czynu zabronionego

3. Podmiotem przestępstwa określonego w komentowanym przepisie może być każdy (przestępstwo powszechne). Nie jest wymagane dla realizacji znamion tego typu faktyczne posiadanie wpływów we wskazanych w przepisie instytucjach.

4. W doktrynie prezentowane jest stanowisko, zgodnie z którym jeżeli funkcjonariusz publiczny powołując się na swoje wpływy podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy, która wiąże się z obowiązkami lub uprawnieniami należącymi do jego funkcji, w zamian za korzyść majątkową lub osobistą, to nie stanowi podmiotu zdanego do popełnienia omawianego przestępstwa (O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 81).

Znamiona określające czynność sprawczą

5. Znamię czynności wykonawczej jest dwuaktowe. W pierwszym "akcie" sprawca dla realizacji znamion typu czynu zabronionego musi wykonać jedną z trzech alternatywnie określonych czynności (jest to częściowo alternatywa rozłączna): powołać się na wpływy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi; wywołać przekonanie innej osoby o istnieniu powyższych wpływów lub utwierdzać ją w przekonaniu o ich istnieniu. Źródłem wpływów, na które powołuje się sprawca, mogą być: stosunki (służbowe, rodzinne, koleżeńskie) łączące go z osobami powiązanymi ze wskazanymi w przepisie instytucjami, a także, jak wskazuje się w doktrynie, na przykład posiadanie środków natury rzeczowej (np. informacji) pozwalającej na przyjęcie istnienia faktycznej zależności tych osób od sprawcy (zob. O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 77-78).

6. W doktrynie wpływy definiowane są jako "władza osoby w danym środowisku, która doprowadza do sytuacji, iż inne osoby przychylają się do jej opinii, (...) kredyt zaufania, jakim cieszy się dana osoba z racji jej pozycji w środowisku, wykształcenia, zamożności, wartości, niezależnie od pełnionych przez nią funkcji, zajmowanych stanowisk i uprawnień, jakie rzeczywiście posiada" (J. Skorupka, Ochrona..., s. 123). Nie budzi wątpliwości, że wpływy, na które powołuje się sprawca, nie muszą faktycznie istnieć.

7. Instytucja państwowa obejmuje wszystkie struktury państwowe wykonujące zadania publiczne. Zalicza się do nich naczelné organy władzy wykonawczej, ministerstwa, urzędy wojewódzkie oraz urzędy zespolonych służb, inspekcji i straży, działających pod zwierzchnictwem wojewody i wykonujących zadania określone w ustawach, a także organy administracji niezespolonej oraz inne państwowe jednostki organizacyjne, przykładowo NBP, PAN, ZUS, sądy, prokuratury (dokładniej zob. R.A. Stefański, Przepięstwo..., s. 10-11). Zalicza się także do nich inne instytucje, takie jak szkoły, szpitale, należące do państwa i powołane do zaspokajania potrzeb ludności ze strony państwa (A. Zoll (w:) Kodeks..., s. 707).

8. Instytucje samorządowe to organa samorządu terytorialnego działające na podstawie ustawy, a także organa kontroli samorządu terytorialnego. Wymienia się następujące instytucje samorządowe: rada gminy, urząd gminy, rada powiatu, zarząd powiatu, starostwo powiatowe, powiatowy urząd pracy, jednostki organizacyjne stanowiące aparat pomocniczy kierowników powiatowych służb, inspekcji i starosty, sejmiki i zarząd województwa oraz urząd marszałkowski (R.A. Stefański, Przepięstwo..., s. 11). Podkreślić jednak należy, iż przepis nie ogranicza przedmiotu ochrony tylko do samorządu terytorialnego (brak w nim dookreślenia "terytorialny"). Instytucją samorządową będą zatem także na przykład instytucje samorządu zawodowego, np. Naczelná Rada Adwokacka.

9. Organizacje krajowe to zrzeszenia osób fizycznych lub grup społecznych, posiadające wspólny program działania, wspólne poglądy i cele zawarte w statucie (Słownik współczesnej polszczyzny). Zasięg działania takiego zrzeszenia musi obejmować teren całego kraju.

10. Organizacja międzynarodowa to związek państw (organizacje międzyrządowe) lub pochodzących z różnych krajów osób prawnych lub osób fizycznych (organizacje pozarządowe), tworzone w celu osiągnięcia określonych celów, których podstawową cechą jest istnienie stałych organów podejmujących decyzję co do wspólnych zadań i sposobów ich realizacji (Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych). Przykładem organizacji międzynarodowej międzyrządowej jest OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) czy Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Jako przykład organizacji międzynarodowej pozarządowej podać można Komisję Notariatu Unii Europejskiej.

11. Zagraniczną jednostką organizacyjną dysponującą środkami publicznymi jest "każda wyodrębniona jednostka państwa obcego, która dysponuje środkami publicznymi uznanymi za takie według przepisów państwa macierzystego tej jednostki" (tak B. Mik, wprowadzenie (do:) Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r., Zakamycze 2003, s. 164). Tak zdefiniowany podmiot obejmuje także zagraniczną instytucję państwową (tak R.A. Stefański, Przepęstwo..., s. 11).

12. Pojawiła się wątpliwość, czy w rozumieniu komentowanego przepisu organizacją międzynarodową lub krajową jest tylko organizacja, która dysponuje środkami publicznymi. Przeciwko wprowadzaniu takiego wymogu jest R.A. Stefański, który wskazuje słusznie, na tle przepisu art. 230a k.k., iż zwrot "dysponuje środkami publicznymi" powiązany jest tylko z poprzedzającym go określeniem, tj. zagraniczną jednostką organizacyjną (Przepęstwo..., s. 12).

13. O wywołaniu przekonania o istnieniu wpływów możemy mówić tylko w sytuacji, w której osoba trzecia nie przypuszcza, że sprawca może posiadać jakiegokolwiek wpływy. Realizacja znamienia "utwierdzenia" zakłada, iż osoba ta posiada pewne informacje przemawiające za istnieniem takich wpływów, a sprawca swoim zachowaniem tylko potwierdza to podejrzenie, upewnia osobę w słuszności żywnionych przez nią przypuszczeń. Jeżeli natomiast sprawca wyraźnie powołuje się na posiadane przez siebie wpływy, to irrelevantna jest w tej sytuacji kwestia stanu świadomości osoby trzeciej. Jeżeli posiadała ona już jakieś informacje poprzez powołanie się na swoje wpływy, sprawca może ją tylko utwierdzić w przekonaniu, że one istnieją. Natomiast nie można jednym czynem jednocześnie powołać się na istnienie wpływów i wywołać przekonania o ich istnieniu. Z pierwszą sytuacją mamy do czynienia, gdy sprawca bezpośrednio wskaże na istnienie wpływów, z drugą, gdy sprawca w sposób pośredni (poprzez na przykład snucie opowieści, z których można by wywnioskować istnienie wpływów) chce przekonać osobę trzecią do ich istnienia. Inaczej J. Skorupka (Ochrona..., s. 123), który za powołanie uznaje także eksponowanie okoliczności, które są w stanie wzbudzić przekonanie o istnieniu takich wpływów.

14. Przed nowelizacją z czerwca 2003 r. przepis wymagał od sprawcy powoływania się na "swoje" wpływy. W orzecznictwie prezentowane jest stanowisko, iż o ile na gruncie stanu prawnego aktualnie obowiązującego "możliwe jest przyjęcie, że owo powoływanie się na wpływy w instytucji państwowej może obejmować zarówno wpływy, które można określić mianem "bezpośrednich" ("własnych"), a więc "swoich" wpływów sprawcy głównego, ale nadto może ono obejmować także i wpływy "wtórne", wywierane w takiej instytucji "za pośrednictwem" innych osób, o tyle przy stosowaniu przepisu w jego brzmieniu sprzed nowelizacji dla przypisania sprawstwa niezbędne jest stwierdzenie, że sprawca powoływał się na "swoje" wpływy w takiej instytucji" (postanowienie SN

z 20 października 2005 r., II KK 184/05, OSNKW 2005, nr 12, poz. 120). Posługiwanie się pojęciem "wpływy w instytucjach" jest zawsze jakimś skrótem myślowym; chodzi tu bowiem de facto o wpływ na osobę (osoby), w jakiś sposób powiązaną z tą instytucją (zob. teza 5) i to powiązanie, przynajmniej na gruncie aktualnego stanu prawnego, może mieć także charakter "pośredni", który wystąpi wtedy, kiedy dopiero ta osoba (na którą oddziałuje sprawca) będzie miała wpływ na osobę trzecią bezpośrednio powiązaną z tą instytucją. Podkreślić jednak z całą stanowczością należy, iż nadal drugim znamieniem czynności wykonawczej pozostaje podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy (zob. teza 15 i n.), tak więc posiadane przez sprawcę wpływy muszą być tego rodzaju, iż usprawiedliwiają one przekonanie o jego "kompetencji" do podjęcia się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w danej instytucji (co przy przyjęciu wpływu "pośredniego" budzić będzie niejednokrotnie wątpliwości).

15. Samo powołanie się na istnienie wpływów (albo wywołanie przekonania o ich istnieniu, lub utwierdzenie w ich istnieniu) nie stanowi jeszcze realizacji znamion komentowanego typu czynu zabronionego. Dla dokonania konieczne jest jeszcze podjęcie się pośredniczenia w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą. Podjęcie pośrednictwa definiowane jest jako "ujawnienie przez sprawcę gotowości przyczynienia się do załatwienia danej sprawy" (tak J. Skorupka, *Ochrona...*, s. 124). Niektórzy autorzy przyjmują, iż to pośrednictwo ma polegać na "bezprawnym wywarciu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną w związku z tą funkcją" (tak J. Skorupka, *Ochrona...*, s. 124). Wydaje się jednak, iż zbyt dalekim i nieznajdującym oparcia w brzmieniu komentowanego przepisu jest stawienie takiego wymogu. Dochodzi do realizacji znamion z art. 230 także w sytuacji, w której nie można będzie samemu pośredniczeniu (sposobowi wywierania wpływu) przypisać cechy bezprawności (np. pośrednik doprowadzi do tego, że osoba zatrudniona w instytucji państwowej załatwi sprawę w pierwszym możliwym terminie). Za sprawę uznaje się "każdy przedmiot starań, które zainteresowany podejmie albo chce podjąć w instytucjach" (O. Górniok (w:) *Kodeks...*, s. 79). Załatwienie sprawy oznacza osiągnięcie przez pośrednika pożądanego przez osobę trzecią stanu rzeczy, który mają ułatwić albo wręcz umożliwić posiadane przez sprawcę wpływy. Ponieważ ta sprawa nie musi w ogóle istnieć (co będzie miało najczęściej miejsce w przypadku wprowadzenia osoby trzeciej przez sprawcę w błąd), chodzi tu o stan, jaki byłby w danej sytuacji pożądanym.

16. Pojawiały się wątpliwości w orzecznictwie i w doktrynie, czy powoływanie się na wpływy w celu załatwienia sprawy, której stroną m.in. jest sprawca, stanowi przestępstwo płatnej protekcji czy też nie. Przeważa stanowisko przyjmujące w takiej sytuacji możliwość realizacji znamienia płatnej protekcji (O. Górniok (w:) *Kodeks...*, s. 79; A. Zoll (w:) *Kodeks...*, s. 772). Działanie sprawcy, który powołując się na swoje wpływy chce podjąć się załatwienia sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą, stanowi zawsze takie samo zagrożenie dla dobra chronionego tym przepisem, bez względu na to, czy chce on przy okazji załatwić swoją sprawę czy też nie.

Skutek

17. Przestępstwo to jest bezskutkowe. Dokonane zostaje w momencie podjęcia się pośrednictwa, przy czym sporne jest określenie, kiedy to podjęcie następuje, tzn. czy konieczne jest dla realizacji znamion tego typu przyjęcie przez osobę trzecią oferty pośrednictwa (tak np. J. Skorupka, *Ochrona...*, s. 124, który twierdzi, iż dla dokonania przestępstwa jest konieczne dojście do porozumienia między oferującym pośrednictwo a zainteresowanym w załatwieniu sprawy i gotowym udzielić w zamian korzyści majątkowej lub osobistej) czy też nie (tak zdaje się R.

Góral, Kodeks karny, praktyczny komentarz, s. 309; J. Wojciechowski, Kodeks..., s. 410).

18. Przychylić się należy do tych poglądów, które znamię "podejmuje" uznają za zrealizowane w momencie, w którym sprawca wyrazi wobec osoby trzeciej chęć (gotowość) przystąpienia do wykonania danej czynności, w tym przypadku załatwienia danej sprawy (zob. O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 79 i cytowana tam literatura). Dla dokonania przestępstwa niekonieczna staje się zatem sama akceptacja przez osobę trzecią przedstawionej propozycji. Wskazać należy, iż także w jednym z ostatnich rozstrzygnięć SN przyjął, że do dokonania przestępstwa płatnej protekcji doszło już z chwilą przekazania informacji o gotowości podjęcia się pośrednictwa (postanowienie SN z 20 października 2005 r., II KK 184/05, OSNKW 2005, nr 12, poz. 120).

Przedmiot czynności wykonawczej

19. Przedmiotem czynności wykonawczej jest korzyść majątkowa, osobista lub jej obietnica (szerzej zob. tezy 19-24 do art. 228 k.k.).

Znamiona strony podmiotowej

20. Typ czynu zabronionego opisany w komentowanym przepisie można zrealizować działając tylko umyślnie, z zamiarem bezpośrednim. Wykluczenie zamiaru wynikowego jest konsekwencją zawartej w typie czynu zabronionego szczególnej motywacji sprawcy: uzyskania w zamian za pośrednictwo korzyści majątkowej lub osobistej (tak A. Zoll (w:) Kodeks..., s. 230; zob. też O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 80-81).

Zagrożenie karą i środkami karnymi

21. Realizacja znamion typu czynu zabronionego opisanego w § 1 została zagrożona karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Jest to występki. Ze względu na wysokość zagrożenia nie znajdzie tutaj zastosowania regulacja zawarta w art. 58 § 1 k.k. Nie możliwe jest także warunkowe umorzenie postępowania. Gdy natomiast zajdą przesłanki do nadzwyczajnego złagodzenia kary, będzie można sprawcy wymierzyć tylko karę grzywny lub karę ograniczenia wolności.

22. Ustawa przewiduje także łagodniejszą karalność w sytuacji, w której zachodzi tzw. wypadek mniejszej wagi (szerzej zob. teza 46 do art. 228).

Zbieg przepisów ustawy

23. Niejednokrotnie w przypadku wprowadzenia w błąd co do istniejących wpływów będziemy mieli do czynienia także z realizacją znamion typu opisanego w art. 286 k.k. (obok znamion z art. 230 k.k.). W tym przypadku należy przyjąć kumulatywną kwalifikację, jako konsekwencję właściwego zbiegu przepisów (tak O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 81; A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, s. 500; A. Zoll (w:) Kodeks..., s. 774; zob. także postanowienie SN z 20 października 2005 r., II KK 184/05 i powołaną tam literaturę i orzecznictwo). Przeciwno takiej możliwości wypowiedział się w doktrynie L. Kubicki (Przestępstwo płatnej protekcji a przestępstwo oszustwa (problem obiegu przepisów), PiP 2004, s. 31 i n.), wskazując, iż mienie przekazywane w zamian za dokonanie czynu bezprawnego nie podlega ochronie prawnej z art. 286 k.k. (nie jest to bowiem niekorzystne rozporządzenie mieniem, ile niegodziwe w rozumieniu art. 412 k.c.).

24. W doktrynie reprezentowane jest stanowisko, zgodnie z którym funkcjonariusz publiczny realizujący znamiona typu czynu zabronionego z art. 230 k.k. (a zatem taki, którego ani obowiązki, ani uprawnienia nie mają wpływu na załatwienie sprawy) może swoim zachowaniem realizować jednocześnie znamiona typu czynu zabronionego określone w art. 231 k.k. W takiej sytuacji wskazane ma być przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji (O. Górniok (w:) Kodeks..., s. 81).

Tryb ścigania

Autor: Jacek Potulski
Tytuł: Komentarz do zmiany art.230 Kodeksu karnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 111 poz. 1061
Stan prawny: 2004.08.13

Art. 230.

1. Artykuł 230 Kodeksu karnego został zmieniony ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061). Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 lipca 2003 r. Przepis ten penalizuje zjawisko tzw. biernej płatnej protekcji zarówno w typie podstawowym, jak i uprzywilejowanym. Elementem uprzywilejowującym jest "wypadek mniejszej wagi".

2. W porównaniu do regulacji funkcjonującej przed nowelizacją w sposób istotny podniesiono wysokość zagrożenia karnego przewidzianego za te przestępstwo, poszerzono również zakres typów czynów wchodzących w skład złożonej dyspozycji penalizującej płatną protekcję. Obecnie może ona przejawiać się w następującej postaci:

1) powołanie się na wpływy w instytucji państwowej (zarówno instytucji państwa polskiego, jak i państwa obcego) i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,

- 2) powołanie się na wpływy w instytucji samorządowej i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 3) powołanie się na wpływy w organizacji międzynarodowej i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 4) powołanie się na wpływy w krajowej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 5) powołanie się na wpływy w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 6) wywołanie przekonania innej osoby o istnieniu takich wpływów i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,
- 7) utwierdzenie innej osoby w przekonaniu o istnieniu takich wpływów i podjęcie się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę,

Dyspozycja zakazu karnego przewidzianego w art. 230 § 1 k.k. zawiera więc aż 28 typów czynu zabronionego. Po jednej stronie wskazuje się na 7 typów zachowań sprawcy, którym odpowiadają cztery "świadczenia wzajemne": korzyść majątkowa, osobista, obietnica korzyści majątkowej lub obietnica korzyści osobistej.

3. Pod pojęciem instytucji państwowej wydaje się, że należy uznać zarówno organ państwa, jak i przypisane mu urzędy. Osoba winna biernej płatnej protekcji może powoływać się również na wpływy w instytucjach nieistniejących. Uwagę tę można odnieść również do wspomnianych instytucji samorządowych, organizacji międzynarodowych czy jednostek organizacyjnych.

Art. 230a

Art. 230a § 1. Kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarciu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1 albo w § 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

Autor: Marek Kulik
Tytuł: Komentarz do art.230(a) Kodeksu karnego
Stan prawny: 2013.01.01

1. Przedmiotem ochrony są tu powaga i dobre imię instytucji państwowych, samorządowych, organizacji międzynarodowych i krajowych, a także zagranicznych jednostek organizacyjnych dysponujących środkami publicznymi (Stefański,Przestępstwo..., s. 9).

2. Czynność wykonawcza polega na udzieleniu korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce dysponującej środkami publicznymi. Pośrednictwo, o którym mowa, winno polegać na bezprawnym wywarcie wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji (Górniok (w:) Wąsek II, s. 79).

3. Pojęcia: instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej lub krajowej, a także zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi - por. tezy do art. 230 (por. też Nowak, Nowe..., s. 82 i n.).

4. Jest to przestępstwo formalne. Dokonanie następuje wraz z udzieleniem korzyści albo jej obietnicy (Górniok (w:) Wąsek II, s. 79).

5. Co do pojęcia korzyści majątkowej lub osobistej - por. tezy do art. 115 § 4. Co do pojęć przyjęcia korzyści lub jej obietnicy - por. tezy do art. 229. Pośrednictwo - por. tezy do art. 230.

6. Nie stanowi przestępstwa udzielanie korzyści w zamian za takie wywieranie wpływów, które nie miało charakteru bezprawnego (por. Górniok (w:) Górniok i in., t. 2, s. 285; Stefański,Przestępstwo..., s. 13; Mik, Wprowadzenie, s. 167). Chodzi więc na przykład o pośrednictwo polegające na wpływie wyrażającym się w udzieleniu korzyści majątkowej lub osobistej albo w zmuszaniu w rozumieniu art. 191 (Mik, Wprowadzenie, s. 167, i Stefański, Przestępstwo..., s. 13).

7. Jest to przestępstwo powszechne, może je popełnić każdy.

8. Omawiany czyn można popełnić tylko umyślnie, w zamiarze bezpośrednim.

9. Typem uprzywilejowanym jest wypadek mniejszej wagi (§ 2).

10. Przepis nie formułuje wymogów co do sposobu, w jaki winno się odbyć bezprawne wywarcie wpływu, za które sprawca udziela korzyści. Możliwe jest, że przybierze ono postać czynu

zabronionego, na przykład przez art. 191 czy 228. Jeżeli sprawca omawianego czynu nakłania osobę, której udziela korzyści, do przyjęcia określonego, przestępnego sposobu działania, zastosowanie znajdzie kwalifikacja kumulatywna z art. 230a i na przykład art. 228 § 1-6 w zw. z art. 18 § 2. Nie jest możliwa kwalifikacja kumulatywna z uwzględnieniem art. 190 § 1 (groźba karalna), ponieważ groźba jest tu stosowana w celu zmuszenia innej osoby do określonego zachowania. Dlatego przepisem pozostającym w zbiegu będzie w takim wypadku art. 191 § 1 (tak trafnie Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15; odmiennie Mik, *Wprowadzenie*, s. 167). Na takiej samej zasadzie możliwy jest zbieg komentowanego przepisu z art. 231 w zw. z art. 11 § 2. Tu również właściwa jest kwalifikacja kumulatywna (Górniok (w:) Wąsek II, s. 80; Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15).

11. Paragraf 3 zawiera klauzulę niekaralności, ujętą identycznie z art. 229.

Autor: Andrzej Marek
Tytuł: Komentarz do art.230(a) Kodeksu karnego
Stan prawny: 2010.03.01

1. Wprowadzony przez nowelizację z dnia 13 czerwca 2003 r. przepis art. 230a uzupełnia przepisy antykorupcyjne, penalizując tzw. czynną stronę handlu wpływami, tj. przekupstwo pośrednika, polegające na udzielaniu mu korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo w krajowej lub zagranicznej jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi. Działanie sprawcy ma skłonić pośrednika do bezprawnego wywarcia wpływu na decyzje, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną. Penalizacja tego przestępstwa, zwanego handlem wpływami, czyni zadość wymaganiom ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Prawnkarnej Konwencji Rady Europy o korupcji z dnia 27 stycznia 1999 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 126, poz. 1066).

2. Omawiane przestępstwo ma charakter formalny, jego dokonanie następuje z chwilą przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej (co do pojęcia - zob. uwagi do art. 228). Popęlnić je można jedynie w zamiarze bezpośrednim.

3. W wypadku nakłaniania osoby, której sprawca obiecuje udzielić korzyści, do podjęcia zachowania o znamionach czynu zabronionego konieczna jest kumulatywna kwalifikacja prawna z art. 230a w zw. z art. 228 § 1-6 lub art. 231, przy zastosowaniu art. 18 § 2 (por. O. Górniok (w:) A. Wąsek (red.), *Komentarz*, t. II, s. 80; R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15).

4. Przepis art. 230a § 3 przewiduje klauzulę bezkarności za ujawnienie przestępstwa (zob. uwagi do art. 229 § 6).

Autor: Agnieszka Barczak-Oplustil
Tytuł: Komentarz do art.230(a) Kodeksu karnego
Stan prawny: 2006.03.01

Wprowadzenie

1. Artykuł 230a został wprowadzony do kodeksu karnego ustawą z 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061).

Znamiona określające typ czynu zabronionego

Przedmiot ochrony

2. Przedmiotem ochrony komentowanego przepisu jest działalność instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej i krajowej, a także zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi (szerzej zob. teza 2 do art. 230).

Znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego

Podmiot czynu zabronionego

3. Typ czynu zabronionego opisany w komentowanym przepisie stanowi przestępstwo powszechne; jego sprawcą może być każdy, także funkcjonariusz publiczny.

Znamiona określające czynność sprawczą

4. Czynnością sprawczą jest udzielenie albo obietnica udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej w zamian za pośrednictwo w załatwieniu sprawy w instytucji państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej albo krajowej lub w zagranicznej jednostce organizacyjnej

dysponującej środkami publicznymi, polegające na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną, w związku z pełnieniem tej funkcji.

5. Na temat instytucji państwowej, instytucji samorządowej, organizacji międzynarodowej, organizacji krajowej i zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi zob. tezy 7-12 do art. 230.

6. Szerzej na temat znamion: udzielenie albo obietnica udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej zob. tezy 5-7 do art. 229 k.k. oraz 19-24 do art. 228 k.k.

7. Przyczyną, dla której sprawca udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej, jest uzyskanie przez to pośrednictwa w załatwieniu sprawy w jednym z podmiotów wyliczonych enumeratywnie w art. 230a k.k. Innymi słowy, stanowić ma ona wynagrodzenie za "pośrednictwo" w załatwieniu sprawy (R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 9). Na temat "załatwienia sprawy" zob. odpowiednio teza 15 do art. 230 k.k. Pośrednictwo polega na byciu "ogniwem pośrednim" pomiędzy podmiotem, który ma udzielić korzyści majątkowej lub osobistej, a osobą pełniącą funkcję publiczną, na której to decyzje, działanie lub zaniechanie pośrednik ma wywrzeć bezprawny wpływ. Karalna forma pośrednictwa została jednoznacznie określona w ustawie: ma to być bezprawne wywarcie wpływu na decyzję, działanie lub zaniechanie osoby pełniącej funkcję publiczną.

8. Wywarcie wpływu oznacza oddziaływanie, jakie osoba, która uzyskała korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, wywiera (precyzyjniej: zamierza wywrzeć) na osobę pełniącą funkcję publiczną.

9. Wpływ, o którym mowa w komentowanym przepisie, powinien być bezprawny, tzn. sprzeczny z jakąkolwiek normą prawną zawartą zarówno w aktach prawa powszechnie obowiązującego, jak i w tzw. aktach prawa wewnętrznego.

10. Na temat osoby pełniącej funkcję publiczną zob. tezy 5-15 do art. 228 k.k. Na temat znamienia "w związku z pełnieniem funkcji publicznej" zob. odpowiednio tezy 26-31 do art. 228k.k.

Skutek

11. Nie budzi wątpliwości, że dla dokonania przestępstwa nie jest konieczne, aby osoba, która przyjmuje korzyść majątkową albo jej obietnicę, wywarła w rzeczywistości wpływ na działalność określonych w przepisie podmiotów, albo aby rzeczywiście była ona w stanie go wywrzeć. Dla dokonania przestępstwa konieczne jest udzielenie korzyści lub jej obietnicy w zamian za wywarcie wpływu (tak też O. Górniok (w:) *Kodeks...*, s. 83; R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 10).

Znamiona strony podmiotowej

12. W doktrynie przyjmuje się, iż komentowany typ można popełnić wyłącznie umyślnie i to działając z zamiarem bezpośrednim. Wynika to m.in. z zawartego w znamionach motywu działania sprawcy, jakim jest uzyskanie pośrednictwa w załatwieniu sprawy. Zamiar ten ma obejmować wszystkie znamiona, m.in. sposób wywierania wpływu przez pośrednika na załatwienie sprawy. Obejmowanie tych znamion zamiarem wynikowym czyni zachowanie sprawcy prawnokarnie irrelevantnym (tak R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15; B. Mik, *wprowadzenie*, s. 167).

Zagrożenie karą i środkami karnymi

13. Realizacja znamion typu czynu zabronionego zawartego w komentowanym przepisie została zagrożona karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Takie zagrożenie uniemożliwia zarówno stosowanie warunkowego umorzenia postępowania, jak i zamiany kary pozbawienia wolności na karę wolnościową (art. 58 § 3 k.k.). Nadzwyczajnie złagodzoną karą będzie kara ograniczenia wolności lub grzywny.

14. W art. 230a § 2 przewidziany jest tzw. wypadek mniejszej wagi, który przez niektórych przedstawicieli doktryny traktowany jest jako typ uprzywilejowany (tak R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15). Za przyjęciem, iż mamy do czynienia z odrębnym typem, przemawia sformułowanie § 3, który mówi o przestępstwie określonym w § 2 art. 230a k.k. (zob. jednak teza 46 do art. 228 k.k.). W przypadku, w którym sąd uzna, że mamy do czynienia z przypadkiem mniejszej wagi, może wymierzyć karę grzywny, ograniczenia wolności, pozbawienia wolności do lat 2. Takie zagrożenie zezwala, w przypadku zaistnienia okoliczności wymienionych w art. 59 k.k., na odstępnie od wymiaru kary i orzeczenie środka karnego. W przypadku zaistnienia podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia kary organ orzekający może odstąpić od wymierzenia kary. Możliwe jest także, po spełnieniu przesłanek z art. 66 § 1, warunkowe umorzenie postępowania.

15. Na podstawie § 3 komentowanego przepisu możliwe jest niepodleganie przez sprawcę karze, w przypadku, w którym spełnione zostaną zawarte w tym przepisie przesłanki, tj. przyjęcie przez pośrednika korzyści majątkowej albo jej obietnicy, zawiadomienie przez sprawcę o tym fakcie organu powołanego do ścigania przestępstw i ujawnienie wszystkich istotnych okoliczności popełnienia przestępstwa, zanim organ ten się o tym dowiedział. Ponieważ przesłanki niepodlegania karze zostały określone tak samo jak w przypadku przestępstwa opisanego w art. 229 k.k.; zob. na ten temat szerzej tezy 21-25 do art. 229 k.k.

Zbieg przepisów ustawy

16. Przyjmuje się, że komentowany przepis może pozostawać w zbiegu właściwym z nakłanianiem funkcjonariusza publicznego do nadużycia władzy (popełnienia czynu zabronionego opisanego w art. 231 k.k.), jeżeli osoba opłacana jest funkcjonariuszem publicznym, a załatwienie danej sprawy wykracza poza zakres jego kompetencji (O. Górniok (w:) *Kodeks...*, s. 83).

17. Niejednokrotnie dojdzie do równoczesnej realizacji znamion typu z art. 229 k.k. Trudno przyjąć

jednak, że zachodzi pomiędzy nimi relacja typ zasadniczy - typ zmodyfikowany, ze względu na fakt, iż osoba, której udziela się korzyści, nie musi być "osobą pełniącą funkcję publiczną", lub też udzielona korzyść nie musi pozostawać w "związku z pełnieniem tej funkcji", choć w wielu przypadkach obie przesłanki zostaną spełnione. W takim przypadku dla pełnego oddania stopnia bezprawia ocenianego zachowania przyjąć należy kumulatywną kwalifikację z art. 229 w zw. z art. 230a k.k.

18. Jeżeli pośrednik wywierając wpływ na funkcjonariusza miał użyć przemocy lub groźby bezprawnej, to zachowanie sprawcy wyczerpuje także znamiona podżegania do art. 191 § 1 (tak R.A. Stefański, *Przestępstwo...*, s. 15), nie zaś do art. 190 § 1 (tak B. Mik, *wprowadzenie*, s. 167).

19. Jeżeli ten sam sprawca najpierw złoży obietnicę udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej, a następnie udzieli tej korzyści i zachodzić będzie tożsamość pozostałych desygnatów znamion typu czynu zabronionego, przyjąć należy niewłaściwy zbieg przestępstw i przyjąć współukarane przestępstwo uprzednie.

Tryb ścigania

20. Przestępstwo opisane w komentowanym przepisie ścigane jest z oskarżenia publicznego.

Autor: Jacek Potulski
Tytuł: Komentarz do zmiany art.230(a) Kodeksu karnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 111 poz. 1061
Stan prawny: 2004.08.13

Art. 230(a).

1. Artykuł 230a został wprowadzony do Kodeksu karnego ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 111, poz. 1061). Ustawa ta weszła w życie 1 lipca 2003 r. po trzydniowym *vacatio legis*. W przepisie tym penalizowane jest przestępstwo tzw. czynnej płatnej protekcji. Regulacja ta jest odpowiedzią polskiego ustawodawcy na zobowiązanie do karania "handlu wpływami" wynikające z art. 12 Prawnokarnej konwencji o korupcji, sporządzonej w Strasburgu dnia 27 stycznia 1999 r. (ustawa ratyfikująca z dnia 5 czerwca 2002 r., Dz. U. Nr 126, poz. 1066). Konwencja ta została przyjęta w ramach Rady Europy. Artykuł 12 Konwencji stanowi: "Każda Strona przyjmie takie środki ustawodawcze i inne, jakie mogą być konieczne do uznania przez jej prawo wewnętrzne za przestępstwa, umyślnych czynów polegających na obiecywaniu, wręczaniu lub proponowaniu, bezpośrednio lub pośrednio, jakichkolwiek nienależnych korzyści, komukolwiek, kto stwierdza lub potwierdza, że może w

zamian za to wywrzeć wpływ na podjęcie decyzji przez którąkolwiek z osób wymienionych w Artykułach 2, 4 do 6, 9 do 11 (różne formy korupcji - J.P.), niezależnie od tego, czy korzyść miałaby przypaść dla niego samego czy też dla jakiegokolwiek innej osoby, oraz polegających na żądaniu lub przyjmowaniu takich korzyści lub przyjmowaniu propozycji lub obietnicy tychże korzyści w zamian za wywarcie takiego wpływu, niezależnie od tego, czy wpływ ten zostaje wywarty oraz od tego, czy przypuszczalny wpływ prowadziłby do zamierzonego skutku". Jak widać, regulacja art. 230a k.k. wypełnia zobowiązania wynikające z art. 12 Konwencji tylko po części i winna być rozpatrywana również w kontekście treści znowelizowanego art. 230 k.k.

2. Artykuł 230a k.k. nie jest "lustrzanym odbiciem" treści art. 230 k.k. Penalizowane są w nim tylko takie zachowania, które doprowadzają lub mają doprowadzić do czynów polegających na bezprawnym wywarceniu wpływu na decyzję. Jak słusznie zauważa R.A. Stefański [R.A. Stefański: Przepis o czynnej płatnej protekcji (art. 230a k.k.), Prok. i Pr. 2004, nr 5] "chodzi o takie zachowanie wywierające wpływ, które jest sprzeczne z jakąkolwiek normą prawną, np. z zakresu prawa cywilnego, administracyjnego. Może ono naruszać także normy prawa karnego, np. przybierając postać groźby bezprawnej (art. 190 § 1 k.k.) lub formę przekupstwa (art. 229 § 1 k.k.). Formą bezprawnego wpływu może być udzielenie korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie pełniącej funkcję publiczną (art. 228 § 1 k.k.)". Sprzeczność z prawem może dotyczyć zarówno złamania przepisów materialnych, jak i proceduralnych. Przepisy te nie muszą być normami o charakterze powszechnym, generalnie abstrakcyjnym. Mogą to być np. wewnętrzne normy w ramach danej struktury administracyjnej. Przepisami prawa są również akty prawa miejscowego oraz normy należące do dorobku prawnego Unii Europejskiej. Dorobek ten jest również kształtowany poprzez orzecznictwo sądów wspólnotowych. Bezprawnym może być więc działanie sprzeczne z porządkiem prawnym określonym na podstawie ustalonego orzecznictwa. B. Mik podkreśla [B. Mik: Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r., Kraków 2003, s. 166], że za działania bezprawne należy uznać także takie, które polegają na obejściu prawa w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. Jednocześnie autorka zauważa, że pod pojęciem "bezprawie" nie mieści się "bezprawie fizyczne", w formie aktów przemocy wobec osoby. Autorka argumentuje to założeniem (opartym na wierze w racjonalność ustawodawcy), stwierdzając, że "gdyby ustawodawca pragnął uwzględnić taki sposób wywarcia wpływu, przepis art. 230a § 1 k.k. wypowiedziałby to wprost" [B. Mik: Nowela antykorupcyjna z dnia 13 czerwca 2003 r., Kraków 2003, s. 167]. Tak przyjęta teza każe wyłączyć spod regulacji omawianego przepisu sytuacje, w których sprawca czynu typizowanego w art. 230a k.k. działa w zamiarze wpłynięcia pośrednika, aby ten podjął się czynów uznawanych za bezprawny przymus fizyczny. Można tutaj jednak uwzględnić odpowiedzialność sprawcy za podżeganie np. do przestępstwa zmuszania lub czynu typizowanego w art. 224 § 1 k.k.

3. Czyn sprawcy typizowany w art. 230a k.k. winien być podjęty w zamiarze bezpośrednim, w zasadzie sprawca winien swoim zamiarem obejmować wszelkie znamiona czynu zabronionego, w tym znamię bezprawności. Jeśli więc sprawca nie zdaje sobie sprawy z tego, że "wywarcie wpływu" ma mieć charakter bezprawny, to takie zachowanie nie wypełnia znamion typu czynu zabronionego. Jednakże, jeśli sprawca nie jest pewien co do sposobu wywarcia wpływu, lecz godzi się na działanie bezprawne, to wydaje się, że takie zachowanie można objąć kwalifikacją z art. 230a § 1 k.k. Mamy tutaj do czynienia z zamiarem quasi-ewentualnym [zob. I. Andrejew: Polskie prawo karne, Warszawa 1983, s. 142], odmianą zamiaru bezpośredniego. Trzeba tutaj pamiętać, że sprawca musi chcieć i godzić się na realizację znamienia czasownikowego, czyli udzielenia korzyści lub jej obietnicy.

4. Działanie sprawcy przestępstwa z art. 230a § 1 k.k. musi polegać na udzieleniu korzyści majątkowej lub osobistej albo ich obietnicy. Obietnica ta nie musi przybrać żadnej

skonkretyzowanej formy, może mieć nawet charakter czytelnej sugestii. Korzyść majątkowa lub osobista to, zgodnie ze zmienionym art. 115 § 4 k.k., jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego. Korzyść majątkowa to każde przysporzenie majątkowe, mogące polegać na zwiększeniu tzw. aktywów, jak i zmniejszeniu tzw. pasywów. Korzyść majątkowa to taka korzyść, która ma wymierną wartość ekonomiczną. Może to być rzecz o określonej wartości, świadczenie czy też prawo majątkowe mające wartość pieniężną, np.: zawarcie korzystnej umowy czy przejęcie lub zrzeczenie się zobowiązania. Jak podkreśla B. Kolasiński, "Przez korzyść majątkową należy rozumieć zwiększenie aktywów lub zmniejszenie pasywów majątkowych, czyli każde przysporzenie majątku albo uniknięcie strat lub zmniejszenie obciążeń majątku, ale także takie, które jest bezprawne, niegodziwe, nienależne, które nie przysługuje sprawcy lub innej osobie" [B. Kolasiński: Kara grzywny w kodeksie karnym, Prok. i Pr. 1999, nr 3]. Korzyść osobista to "przysporzenia" dóbr niemających charakteru majątkowego, np. uzyskanie tytułu honorowego, odznaczenia, ale również takich dóbr, jak "gratyfikacja" o charakterze seksualnym, uzyskanie lepszej oceny szkolnej czy zdanie egzaminu.

5. Pośrednictwo w załatwieniu sprawy odnosi się wyłącznie do zamkniętego kręgu instytucji: państwowej, samorządowej, organizacji międzynarodowej, krajowej lub zagranicznej jednostki organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi. Pojęcie "instytucji" należy odnieść nie tylko do organów władzy, lecz również do całokształtu aparatu administracyjnego. "Załatwienie sprawy" nie musi się więc odnosić do wydania decyzji administracyjnej i może dotyczyć także zachowań o charakterze pomocniczo-technicznym (np. "zgubienie" określonych materiałów). Instytucje państwowe są to organy państwowe na szczeblu centralnym oraz terytorialnym wraz z przydzielonymi im urzędami. Instytucje samorządowe to organy wraz z urzędami samorządu terytorialnego (urząd miasta, starostwo powiatowe) oraz samorządu zawodowego, np. rada adwokacka czy cech rzemieślniczy. Przedsiębiorstwo państwowe oraz spółki należące do Skarbu Państwa lub samorządu nie są instytucjami państwowymi lub samorządowymi [zob. K. Buchała (w:) K. Buchała, A. Zoll: Kodeks karny, Część ogólna, Komentarz, t. I, Kraków 2000, s. 337]. Organizacja międzynarodowa to organizacja o charakterze rządowym. Według W. Góralczyka "organizację międzynarodową (rządową) można określić jako formę współpracy państw, ustaloną w wielostronnej umowie międzynarodowej, obejmującą względnie stały zakres uczestników i której podstawową cechą jest istnienie stałych organów o określonych kompetencjach i uprawnieniach, działających dla realizacji wspólnych celów" [W. Góralczyk: Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie, Warszawa 1996, s. 292]. Organizacjami takimi są m.in. Organizacja Narodów Zjednoczonych, OECD, Międzynarodowa Organizacja Pracy, definicji tej mogą również odpowiadać Wspólnoty Europejskie. Dyspozycja art. 230a § 1 k.k. nie odnosi się pomocy organizacji pozarządowych, np. Ligi Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża, Światowej Federacji Związków Zawodowych albo federacji sportowych. Za enigmatyczne należy uznać określenie "organizacji krajowej", które nie może przecież zostać uznane za jakąkolwiek organizację na szczeblu (a nie o zasięgu) krajowym, np. ZHP, związki kynologiczne czy stowarzyszenia filatelistów. Organizacja krajowa nie musi dysponować środkami publicznymi, aby zostać objęta dyspozycją art. 230a § 1 k.k. Trudno powiedzieć, czy taka regulacja była świadomym działaniem prawodawcy, czy tylko pomyłką ustawową. Należy tutaj wskazać na słowa R.A. Stefańskiego, który słusznie przyjął, że "zwrot «dysponującej środkami publicznymi» powiązany jest tylko z poprzedzającym go określeniem, tj. z zagraniczną jednostką organizacyjną, co wskazuje, iż wymóg dysponowania tymi środkami jest ograniczony do tej jednostki, a nie dotyczy organizacji międzynarodowej lub krajowej" [R.A. Stefański: Przestępstwo czynnej płatnej protekcji (art. 230a k.k.), Prok. i Pr. 2004, nr 5, s. 12]. Środki publiczne zostały zdefiniowane w art. 3 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148).

6. Wywarcie wpływu na osobę pełniącą funkcję publiczną (zob. art. 115 § 19 k.k.) musi być podjęte w związku z pełnieniem funkcji publicznej. Jak w odniesieniu do art. 228 k.k. zauważa O. Górniok

[O. Górniok (w:) O. Górniok, S. Hoc, S. Przyjemski: Kodeks karny. Komentarz, t. III, Gdańsk 2001, s. 253] nie musi to być związek z konkretną czynnością, "ale z całokształtem urzędowania, z zespołem czynności należących do sprawowania przez daną osobę funkcji publicznej". Pod pojęciem "wywarcie" nie należy rozumieć tylko pozytywnego (tj. zgodnego z wolą sprawców) skutku w postaci określonego zachowania osoby pełniącej funkcje publiczną. Karana jest również taka sytuacja, w której sprawca czynu typizowanego w art. 230a § 1 k.k. przekazuje korzyść (lub udziela stosownej obietnicy), a pośrednik wywiera stosowne wpływy (tj. oddziałuje na osobę pełniącą funkcje publiczną), które jednak nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Omawiany typ przestępstwa ma więc charakter formalny.

7. Paragraf 2 art. 230a k.k. wskazuje na sytuację mniejszej wagi, nie definiując jej. Pozostawia to więc sądom znaczną swobodę uznania. Wypadkiem takim może być zarówno sytuacja, w której wartość korzyści majątkowej jest niewielka, jak i potencjalne "załatwienie sprawy" dotyczy kwestii drobnych, niewpływających w zasadzie na prawidłowe funkcjonowanie administracji publicznej. Za sytuację mniejszej wagi należy w zasadzie uznać również przypadek, kiedy pośrednikiem jest osoba niemająca znaczących wpływów w instytucjach publicznych.

8. Paragraf 3 art. 230a k.k. tworzy normę mającą na celu złamanie solidarności pomiędzy stronami "handlu wpływami". Wydaje się, że wskazuje się tutaj, co do zasady, na większą szkodliwość działań pośrednika, niż osoby udzielającej korzyści lub jej obietnicy. Wspólnota interesu pomiędzy "dającym" a pośrednikiem jest często iluzoryczna, pierwsza ze stron może znajdować się w sytuacji "krytycznej" i ustawodawca depenalizuje jej zachowania w zamian za zawiadomienie o fakcie przestępstwa organu powołanego do ścigania przestępstw (np. prokuratora) i ujawnienie wszystkich istotnych okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział. Istotne okoliczności, to okoliczności stanowiące znamiona przestępstwa. Cezura czasowa przyjęta w art. 230a § 3 k.k. jest stosunkowo rygorystyczna, osoba wyjawiająca okoliczności sprawy nie musi być bowiem świadoma wiedzy istniejącej po stronie organów państwa.

Art. 239

Art. 239. § 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, zaciera ślady przestępstwa, w tym i przestępstwa skarbowego albo odbywa za skazanego karę, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą.

§ 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli sprawca udzielił pomocy osobie najbliższej albo działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Autor: Marek Mozgawa
Tytuł: Komentarz do art.239 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2013.01.01

1. Przedmiotem ochrony jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, a ściślej prawidłowy przebieg konkretnego postępowania karnego (Kunicka-Michalska (w:) Wąsek II, s. 205).

2. Zachowanie sprawcy polega na utrudnianiu lub udaremnianiu postępowania karnego, a przykładowe sposoby tych zachowań wskazane zostały w przepisie: ukrywanie sprawcy, zacieranie śladów przestępstwa, odbywanie za skazanego kary. Nie jest to katalog zamknięty (o czym świadczy sformułowanie "w szczególności"), a zatem w grę mogą wchodzić jeszcze inne sposoby, jak na przykład "ułatwienie ucieczki z miejsca przestępstwa, o ile osoba udzielająca pomocy do ucieczki działa w zamiarze utrudnienia lub udaremnienia postępowania karnego i nie współdziała w przestępstwie popełnionym przez uciekającego" (wyrok SN z dnia 30 listopada 1978 r., IV KR 327/78, OSNPG 1979, nr 11, poz. 154).

3. W przepisie użyto wyrażenia "pomagając sprawcy przestępstwa", a nie "pomagając sprawcy czynu zabronionego". Udzielenie pomocy osobie niewinnej, nawet jeśli było prowadzone wobec niej postępowanie karne, nie jest poplecznictwem. Również nie stanowi poplecznictwa udzielenie pomocy w warunkach wyłączających przestępność czynu (Kunicka-Michalska (w:) Wąsek II, s. 209).

4. Poplecznictwo jest szczególną postacią pomocnictwa, charakteryzującą się tym, że ma miejsce już po dokonaniu przestępstwa. Jednakże - jak zauważa Marek - gdyby pomoc w uniknięciu odpowiedzialności za dane przestępstwo została sprawcy obiecana i stanowiła ułatwienie w popełnieniu tego przestępstwa, to w takim przypadku czyn wypełnia znamiona pomocnictwa w rozumieniu art. 18 § 3 k.k. Wtedy zasadne jest przyjęcie odpowiedzialności za czynności objęte poplecznictwem na zasadzie czynu współukaranego, jednakże z wyłączeniem sytuacji, gdy przestępstwo, do którego udzielono pomocy, jest zagrożone niższą sankcją niż poplecznictwo (Marek, Komentarz, s. 523).

5. Jest to przestępstwo skutkowe; skutkiem jest utrudnienie lub udaremnienie postępowania karnego. Jeżeli, pomimo udzielenia sprawcy pomocy, nie doszło do utrudnienia lub udaremnienia postępowania, w grę wchodzi jedynie usiłowanie poplecznictwa.

6. Przestępstwo ma charakter powszechny. Podmiotem nie może być jednak sam sprawca, który podejmuje działania zmierzające do uniknięcia przez niego odpowiedzialności karnej (np. zaciera ślady przestępstwa), a dotyczy to również pomocy udzielonej współsprawcy tego przestępstwa (tak Marek, Komentarz, s. 524; por. też Kunicka-Michalska (w:) Wąsek II, s. 210-211).

7. Jest to przestępstwo umyślne, choć w doktrynie podzielone są zdania co do rodzaju zamiaru. Niektórzy zasadnie uważają, że w grę wchodzi zarówno zamiar bezpośredni, jak i ewentualny (Marek, Komentarz, s. 525; Górniok (w:) Górniok i in., t. 2, s. 305; Szewczyk (w:) Zoll II, s. 1074), inni zaś twierdzą, że w grę wchodzi jedynie zamiar bezpośredni (Kunicka-Michalska (w:) Wąsek II,

s. 214).

8. Jak zauważył Sąd Apelacyjny w Lublinie: "Istota przestępstwa z art. 239 § 1 k.k. polega na utrudnianiu lub udaremnianiu postępowania karnego przez udzielenie sprawcy przestępstwa pomocy w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej, a więc objęte poplecznictwem zachowanie polegać może na ukrywaniu sprawcy, zacieraniu śladów etc. (...) sprawca musi obejmować swoją świadomością, iż udziela pomocy sprawcy przestępstwa i że pomoc ta powoduje lub może spowodować utrudnianie lub udaremnianie postępowania karnego (zamiar bezpośredni i ewentualny). Świadomość sprawcy poplecznictwa, że osoba, której udzielił pomocy, dopuściła się przestępstwa, nie musi mieć charakteru pewności ani dokładnej wiedzy o rodzaju i okolicznościach tego czynu (...). Wystarczy więc ogólna wiedza, że w grę wchodzi pomoc udzielona sprawcy przestępstwa. Niewątpliwie za jej przyjęciem przemawiać będą takie okoliczności, jak poszukiwanie danej osoby listem gończym, który zawiera uprzedzenie o odpowiedzialności za poplecznictwo" (wyrok SA w Lublinie z dnia 27 marca 2003 r., II AKa 228/02, Prok. i Pr.-wkł. 2003, nr 12, poz. 21).

9. Według SN poplecznictwo: "(...) może być popełnione jeszcze przed wszczęciem postępowania karnego (in remoraz in personam), aż do czasu wykonania kary. O ile generalnie podmiotem omawianego przestępstwa może być każdy (jest to tzw. przestępstwo powszechne, ogólne), to jednak nie może być nim sam sprawca, który podejmuje działania zmierzające do uniknięcia odpowiedzialności karnej. Dotyczy to także pomocy udzielonej współsprawcy przestępstwa. Tak zwane autopolecznictwo (samopolecznictwo) nie jest czynem przestępnym z art. 239 § 1 k.k. nie tylko wówczas, gdy działania zmierzające do uniknięcia odpowiedzialności karnej podejmuje sam sprawca (współsprawca) przestępstwa, działając wyłącznie we własnym interesie procesowym, ale również wtedy, gdy poza interesem samego sprawcy, także inne osoby miałyby lub mogłyby odnieść z tego korzyść procesową. Udzielenie pomocy osobie niewinnej (choćby było przeciwko niej prowadzone postępowanie karne) nie jest poplecznictwem. Nie jest też poplecznictwem udzielenie pomocy osobie działającej w warunkach wyłączających przestępną czynu, ujętych w rozdziale III kodeksu karnego. Dlatego też dla skazania sprawcy poplecznictwa należy przedtem z całą pewnością ustalić, że osoba, której pomagał poplecznik, była rzeczywiście sprawcą przestępstwa" (wyrok SN z dnia 5 sierpnia 2009 r., II KK 136/09, LEX nr 519594).

10. Jak podniósł SA w Lublinie w wyroku z dnia 8 czerwca 2010 r., II AKa 135/10, LEX nr 628237: "Poplecznictwo stypizowane w art. 239 k.k. polega na podjęciu działań (zaniechań) mających na celu udzielenie sprawcy przestępstwa pomocy w uniknięciu odpowiedzialności karnej, obliczonej na udaremnienie lub utrudnienie postępowania karnego przeciwko tej osobie, zarówno przed jego wszczęciem, jak i w każdym jego stadium. Zachowanie przestępcze określone w tym przepisie polega na stworzeniu takiej sytuacji, która rzutuje negatywnie na bieg postępowania niweczając je, bądź też czyni je trudniejszym, żmudniejszym, wymagającym od organów ścigania przedsięwzięcia szeregu dodatkowych czynności dla wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności popełnionego przestępstwa. Dla bytu występku z art. 239 § 1 k.k. nie ma decydującego znaczenia, jakie konkretne szkody spowodowano takim zachowaniem, istotne natomiast jest to, by podjęte przez daną osobę działania (zaniechanie) stwarzało przeszkody w wykryciu przestępstwa, jego sprawcy, czy udowodnieniu temu ostatniemu winy. Wystarczy zatem samo utrudnienie postępowania karnego przeciwko sprawcy przestępstwa, niezależnie od ilości i jakości zebranych przeciwko niemu dowodów. Wynik postępowania karnego jest obojętny dla realizacji znamion tego czynu".

11. Stosownie do art. 239 § 2 nie podlega karze ten, kto ukrywa osobę najbliższą. Co do pojęcia

osoby najbliższej - por. art. 115 § 11. Należy zwrócić uwagę, że klauzula bezkarności nie obejmuje innych postaci poplecznictwa, takich jak zacieranie śladów przestępstwa czy odbywanie za skazanego kary, a tylko i wyłącznie ukrywanie.

12. Zgodnie z przepisem art. 239 § 3 możliwe jest nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpienie od jej wymierzenia w przypadku udzielenia pomocy osobie najbliższej albo też jeśli sprawca działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu. Oczywiście obawa musi dotyczyć jedynie odpowiedzialności karnej, a nie innej - na przykład cywilnej czy dyscyplinarnej. W doktrynie podkreśla się, że ta obawa musi być uzasadniona, co ma miejsce zwłaszcza wtedy, gdy między czynem poplecznika a czynem sprawcy zachodzi taki związek, że pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności stwarza duże prawdopodobieństwo ujawnienia popełnionego przez niego przestępstwa (Góral, Komentarz, s. 392). Sytuację określoną w art. 239 § 3 traktuje się jako okoliczność zmniejszającą winę sprawcy (Kunicka-Michalska (w:) Wąsek II, s. 219).

Autor: Andrzej Marek
Tytuł: Komentarz do art.239 Kodeksu karnego
Stan prawny: 2010.03.01

1. Określone w art. 239 § 1 przestępstwo poplecznictwa godzi w prawidłową realizację wymiaru sprawiedliwości. Jego istota polega bowiem na utrudnianiu lub udaremnianiu postępowania karnego przez udzielenie sprawcy przestępstwa pomocy w uniknięciu odpowiedzialności karnej. Jak już zaznaczono, przepisy wprowadzające k.k.s. rozszerzyły tę regulację, obejmując nią także karalność za poplecznictwo w przestępstwie skarbowym. W związku z tym należy zaznaczyć, że w dalszych tezach, ilekroć będzie mowa o przestępstwie, trzeba przez to rozumieć także przestępstwo skarbowe.

2. Poplecznictwo jest szczególną formą pomocnictwa, różniącą się od określonego w art. 18 § 3 pomocnictwa do popełnienia przestępstwa tym, iż działanie poplecznika następuje już po dokonaniu przestępstwa przez sprawcę, któremu udziela pomocy. Jednak gdyby pomoc w uniknięciu odpowiedzialności za konkretne przestępstwo została jego sprawcy przyrzeczona i stanowiła ułatwienie w popełnieniu tego przestępstwa, czyn wypełnia znamiona pomocnictwa określonego w art. 18 § 3. W takim wypadku przyjmuje się wyłączenie odpowiedzialności za czynności objęte poplecznictwem na zasadzie czynu "współkaranego", jednak z wyłączeniem sytuacji, gdy przestępstwo, do popełnienia którego udzielono pomocy, zagrożone jest niższą sankcją niż poplecznictwo (por. uwagi do art. 11 dotyczące konstrukcji "czynów współkaranych").

3. Do znamion przestępstwa poplecznictwa należy utrudnianie lub udaremnianie postępowania karnego. Jest to więc przestępstwo materialne. Działania poplecznika, które nie spowodowały żadnego utrudnienia postępowania karnego, stanowią usiłowanie poplecznictwa, jeżeli sprawca, podejmując je taki skutek chciał osiągnąć lub z nim się godził (por. B. Kunicka-Michalska (w:) A.

Wąsek (red.), Komentarz, t. II, s. 191; M. Mozgawa, Komentarz, s. 471).

4. Utrudnianie postępowania nie jest równoznaczne z jego udaremnieniem. Jak trafnie stwierdził SA w Krakowie w wyroku z dnia 28 września 2000 r. (II AKa 133/00, KZS 2000, z. 11, poz. 43), utrudniać można jedynie postępowanie już toczące się.

5. Zgodnie z regulacją art. 239 § 1, objęte poplecznictwem zachowanie może polegać na: ukrywaniu sprawcy, zacieraniu śladów przestępstwa, odbywaniu za skazanego kary. Użyte w tym przepisie określenie "w szczególności" wskazuje, że wymienione formy wykonawcze poplecznictwa zostały wskazane przykładowo i nie wyczerpują zakresu zachowań objętych karalnością. Dało to asumpt do zastrzeżeń, iż taka regulacja narusza funkcję gwarancyjną prawa karnego, nie określając ściśle granic karalności (K. Buchała, Prawo karne materialne, Warszawa 1989, s. 690). Trzeba jednak uznać, że stworzenie zamkniętego katalogu zachowań polegających na pomocy w uniknięciu odpowiedzialności karnej nie jest możliwe (por. wyrok SA w Łodzi z dnia 29 stycznia 2002 r., II AKa 255/01, Biul. Prok. Apel. 2003, nr 13).

6. Oprócz ukrywania sprawcy, zacierania śladów przestępstwa (np. ukrycie narzędzia, usunięcie z niego odcisków linii papilarnych, śladów krwi, zniszczenie dokumentów dowodowych itp.) oraz odbywania za skazanego kary, poplecznictwo może się przejawiać w innych czynnościach, jak np. ułatwienie sprawcy ucieczki z miejsca przestępstwa, skierowanie czynności śledczych na fałszywy trop przez dostarczanie nieprawdziwych informacji, wreszcie - na niepodejmowaniu przez funkcjonariusza publicznego, wbrew obowiązкови, czynności śledczych lub ukryciu albo zniszczeniu zawiadomienia o przestępstwie w zamiarze umożliwienia sprawcy przestępstwa uniknięcia odpowiedzialności karnej (por. wyrok SN z dnia 30 listopada 1978 r., IV KR 327/78, OSNPG 1979, nr 11, poz. 154).

7. Podmiotem poplecznictwa może być każdy (przestępstwo ogólnospawcze), w tym funkcjonariusz publiczny. Podmiotem tym jednak nie może być sam sprawca, który podejmuje działania zmierzające do uniknięcia odpowiedzialności karnej (ukrywanie się lub zacieranie śladów przestępstwa itp.), co dotyczy także pomocy udzielonej współsprawcy. Jednakże działania wypełniające znamiona innego przestępstwa, np. nakłanianie świadków do fałszywych zeznań, używanie groźby lub przemocy w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego lub tłumacza (art. 18 § 2 w zw. z art. 233 § 1 i 4, art. 245), wykraczają poza bezkarne "samopolecznictwo", stanowią więc podstawę odpowiedzialności karnej. Podobnie należałoby ocenić analogiczne zachowania obrońcy oskarżonego, który korzysta ze swobody w podejmowaniu działań na korzyść swego klienta, jednakże nie może przekraczać granic legalności stosowanych środków.

8. Poplecznictwo jest przestępstwem umyślnym, co oznacza, iż sprawca musi obejmować swoją świadomością, że udziela pomocy sprawcy przestępstwa i że ta pomoc powoduje lub może spowodować utrudnienie albo udaremnienie postępowania karnego. Udzielenie pomocy osobie niewinnej, nawet gdyby przeciwko tej osobie prowadzone było postępowanie karne, nie wypełnia istoty poplecznictwa (tak trafnie: B. Kunicka-Michalska (w:) A. Wąsek (red.), Komentarz, t. II, s. 209).

Świadomość sprawcy poplecznictwa, że osoba, której udziela pomocy, dopuściła się przestępstwa, nie musi mieć charakteru pewności ani dokładnej wiedzy o rodzaju i okolicznościach tego czynu (zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 27 marca 2003 r., II AKa 228/02, Orz. Prok. i Pr. 2003, nr 12, poz. 21). Wystarczy ogólna wiedza, iż w grę wchodzi pomoc udzielona sprawcy przestępstwa.

Niewątpliwie za jej przyjęciem będą przemawiać takie okoliczności, jak wyrok skazujący, wydane przez sąd postanowienie o tymczasowym aresztowaniu czy też poszukiwanie danej osoby listem gończym, które zawiera uprzedzenie o odpowiedzialności za poplecznictwo. Jednak błąd udzielającego pomocy, chociażby był wynikiem lekkomyślności lub niedbalstwa, powoduje uchylenie odpowiedzialności, gdyż jej przesłanką jest zamiar bezpośredni lub ewentualny udaremnienia lub utrudnienia postępowania karnego przez udzielenie pomocy sprawcy przestępstwa.

9. Zgodnie z art. 239 § 2, nie podlega karze za poplecznictwo ten, kto ukrywa osobę najbliższą (tj. osobę wymienioną w art. 115 § 11). Ustawodawca wychodzi tutaj z założenia, iż należy uwzględnić trudną sytuację motywacyjną sprawcy udzielającego schronienia osobie ściganej, z którą pozostaje w szczególnej więzi emocjonalnej.

Klauzula bezkarności nie obejmuje innych form poplecznictwa, w szczególności zacierania śladów przestępstwa oraz innych podstępnych zabiegów utrudniających postępowanie karne. W takich wypadkach udzielania pomocy w uniknięciu odpowiedzialności osobie najbliższej sąd może zastosować wobec sprawcy nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia (art. 239 § 3).

10. Nadzwyczajne złagodzenie lub odstąpienie od wymierzenia kary rozciąga ustawodawca na wszystkich, którzy podjęli działania objęte poplecznictwem z obawy przed odpowiedzialnością karną własną lub osoby najbliższej (art. 239 § 3). Przyjmuje się w orzecznictwie, że obawa ta musi być uzasadniona, co zachodzi zwłaszcza w sytuacji, gdy między czynem poplecznika a czynem sprawcy istnieje ścisły związek, tj. zachodzi prawdopodobieństwo ujawnienia przestępstwa popełnionego przez sprawcę poplecznictwa (por. R. Góral, Komentarz, s. 392).